

ОСОБЛИВОСТІ ВИКЛАДАННЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ СТУДЕНТАМ ЛІНГВІСТИЧНОГО ТА НЕЛІНГВІСТИЧНОГО СПРЯМУВАННЯ ОНИЩУК І.І.

Анотація: У статті розглядаються особливості викладання іноземної мови студентам лінгвістичного та нелінгвістичного спрямування. Окрема увага приділяється розгляду психологічних особливостей студентського віку. Аналізуються «спеціальні цілі» вивчення іноземних мов. У статті розглядається розвиток комунікативних навиків з підготовки фахівців з мовних та немовних спеціальностей. Вихідні основи дидактичного мовлення майбутнього вчителя формуються на практичних заняттях з ІМ, починаючи з першого курсу вищого навчального закладу. Недостатня увага до цього компонента професійної підготовки дається взнаки вже під час першої педагогічної практики у школі. Тому, велика увага у статті приділяється особливостям викладання іноземної мови у залежності від того, з якою метою студент вивчає даний предмет.

Ключові слова: філологія, лінгвістика, профільний предмет, додаткова кваліфікація, психологічні особливості.

Аннотация: В статье рассматриваются особенности преподавания иностранных языков студентам лингвистического и нелингвистического направлений. Отдельное внимание уделяется рассмотрению психологических особенностей студенческого возраста. Анализируются «специальные цели» изучения иностранных языков. Также рассматриваются условия развития коммуникативных навыков по подготовке специалиста филологической и нефилологических специальностей. Основы дидактической речи будущего учителя формируются на практических занятиях по иностранному языку, начиная с первого курса высшего учебного заведения. Недостаточное внимание

к этому компоненту профессиональной подготовки ощутимо уже при первой педагогической практике в школе. Поэтому, большое внимание в статье уделяется особенностям преподавания иностранного языка в зависимости от того, с какой целью студент изучает этот предмет.

Ключевые слова: филология, лингвистика, профильный предмет, дополнительная дисциплина, психологические особенности.

Annotation: In this article some features of foreign languages teaching for students with profile and non-profile specialties are observed. Not less attention is paid to psychological features of this age. «Special aims» of foreign languages studding process is paid much attention at too. Here also communicative skills of preparation process are analyzed. This process includes preparation of knowing man in philological and not- philological specialties. The basic of didactic speech of a future teacher is formed during the practical classes of Foreign Language. This starts since the first course of studding at higher educational establishments.

The lack of attention paid to this component of professional preparation may be felt eve during the first pedagogical practice at school. That is why much attention of this article is paid to peculiarities of foreign languages studding process. But process must be dedicated according to the main aim that student use to learn languages.

Key words: philology, linguistics, profile subject, additional subject, psychological peculiarities.

Постановка проблеми

Знання іноземної мови дає студентам змогу відчувати себе більш впевнено на європейському ринку праці, приймати участь в програмах обміну та інших міжнародних програмах, вигравати гарантії, набиратись та обмінюватись досвідом по своїй майбутній професії з зарубіжними колегами. Знаючи іноземну мову, студенти можуть вільно висловити свою думку і навіть, перебуваючи в

Україні, не відчувати інформаційної нестачі, оскільки у них буде змога дізнаватись новини з усього світу на англomовних сайтах мережі Інтернет. Проте, не всі викладачі розуміють необхідність не лише індивідуального підходу до кожного студента, але й врахування загальних психологічних особливостей даного віку. Проблема полягає у тому, що викладання матеріалу здійснюється шаблонно, за одним принципом. Особливості викладання іноземної мови повинні варіюватись в залежності від того, у якому ВУЗі навчається студент, чи являється іноземна мова профільним предметом чи додатковою дисципліною і найголовніше, від того як студент себе почуває у психологічному плані.

Аналіз попередніх досліджень та публікацій

На сучасному етапі багато науковців - філологів займаються проблемами вивчення та розроблюють методики навчання іноземних мов на не філологічних спеціальностях серед яких: Г. П. Савченко, Л. Б. Котлярова для юридичних спеціальностей Є. В. Мірошніченко, Л. Ф. Манякіна та інші для економічних спеціальностей, перекладом технічних термінів та специфікою спілкування фахівців технічного напрямку О. Б. Тарнопольський, І. М. Гришина, Г. О. Ємельянова, військовослужбовців – І. С. Онисіна, І. Н. Угрюмова, Р. Г. Зайцева. Значних досягнень в розробці методик навчання іноземній мові студентів медичних спеціальностей досягли М. А. Задорожна, О. П. Петрашук та ін.

У студентів з профільним вивченням іноземної мови, рівень компетентності може поступово підвищуватися в ході спеціально організованого навчання і самонавчання під впливом здобутків сучасної методики і лінгводидактики у сфері професійної мовної освіти. Про це свідчать роботи як вітчизняних, так і зарубіжних науковців. До них можна віднести М. А. Аріян, О. Б. Бігич, Н. Ф. Бориско, Н. Д. Гальскова, Н. Ф. Коряковцева, Р. П. Мільруд, Т. Ю. Тамбовкіна, О. М. Трубіцина, А. М. Щукін, Н. В. Язикова, J. Appel, R. Arends, A. Doff, D. Frieman, J. Hedge, E. Hutchinson, T. Hutchinson, W. Littlewood, M. J. Wallace, W. Wilen, N. Whitney.

Не можна обминути увагою і дослідження психологічних особливостей студентського віку. У вітчизняній психології безпосередньо питаннями

успішності особистості займалися В.Л. Бакштанський, О.І. Жданов, М.Є. Литвак (практичні аспекти проблеми успішності людини), В.М. Панкратов та ін. Так, зокрема, професор, лікар-психоневролог О.І. Жданов та спеціаліст із персонального менеджменту В.Л. Бакштанський розробляють правила для ефективного утілення особистого плану та досягнення успіху в різних сферах життєдіяльності.

У деяких роботах автори аналізують категорії, що мають перетин із темою успіху (активність, воля, діяльність, особистість, цілепокладання) та є необхідною його передумовою (С.Л. Рубінштейн, Д.М. Узнадзе, Л.С. Виготський, О.М. Леонт'єв, К.О. Абульханова-Славська та ін.) У зарубіжній психології тема успіху розглядалась як психологами гуманістичного напрямку (К. Роджерс, А. Маслоу) і пов'язувалась ними з проблемою самореалізації і задоволення базових потреб, так і психологами-практиками (Р. Бендлер, Д. Грюндер та ін.), що бачать у ньому вміння людини володіти найрізноманітнішими психотехнологіями.

Мета

Розкрити особливості вивчення іноземних мов студентами філологічних та не філологічних спеціальностей і висвітлити особливості психологічного розвитку даного віку.

Виклад основного матеріалу

Перш за все, слід визначити особливості навчання іноземної мови студентів лінгвістичного спрямування.

Сьогодні навіть важко уявити будь-який навчальний заклад без вивчення іноземної мови. При цьому відповідна увага повинна приділятися навчанню мові спеціальності, іншими словами для спеціальних професійних цілей.

Уперше вислів «англійська мова для спеціальних цілей» був введений викладачами-методистами англійських країн, а згодом він почав використовуватися фахівцями з вивчення інших іноземних мов.

Термін «англійська мова для спеціальних цілей» виник в 60-х роках ХХ століття. Основною причиною активізації процесів навколо вивчення іноземних

мов було завершення другої світової війни та зростання науково технічного і економічного прогресу у відносинах іншомовних країн учасників війни. Особливою популярністю користувалися мови держав економічних лідерів таких як Сполучені Штати Америки, Англія, Франція тощо. [4, с. 21].

У результаті позитивних змін які відбулися після Великої Вітчизняної війни виникла необхідність у фахівцях зі знанням англійської мови. Не менш вагомим аргументом в цьому напрямі лишається і те, що громадяни почали цікавитися життям тих хто проживав успішно та комфортно за межами СРСР. Всі розуміли, що саме англійська мова є ключем в міжнародних ділових стосунках, технологічному розвитку, обміну досвідом в різних галузях народного господарства і тому числі в досягненнях медицини, яка на той час була далеко попереду медицини Радянського Союзу.

Саме зміна мотивації вивчення іноземних мов та розроблення методик з її вивчення зробили можливими проведення багатопланових досліджень в цьому напрямі не лише як одного із аспектів виконання університетської програми навчання, але і як одного із шляхів розширення меж професійної підготовки, базуючись на іноземному досвіді, де знання мови є обов'язковим елементом читання, перекладу та спілкування на мові оригіналу.

Головним і пріоритетним завданням у вивченні іноземних мов є розвиток комунікативних здібностей, тобто навчання мові як реальному засобу спілкування між фахівцями різних країн та різних галузях знань.

Оскільки цикл навчальних дисциплін з теорії і практики іноземної мови посідає значне місце у процесі фахової підготовки вчителів іноземних мов, то теоретичні розробки і практичні рекомендації щодо застосування інформаційних технологій з метою навчання іноземної мови і іншомовної мовленнєвої діяльності представляють цінність для дидактики навчального процесу. Нові умови вищої освіти та необхідність досягнення певної уніфікації у підходах, їх максимальної доступності та ефективності в реалізації вимагають обґрунтування нової дидактичної моделі використання інформаційних технологій з метою

розвитку мовної, мовленнєвої та соціокультурної компетенції майбутніх вчителів іноземної мови. З цією метою необхідно розв'язати наступні завдання:

- проаналізувати дидактичні підходи і моделі використання інформаційних технологій, які описані у науковій педагогічній літературі і є чинними у практиці роботи вищих навчальних закладів;
 - вивчити нові умови підготовки вчителів іноземної мови у вищій школі, що викликані запровадженням кредитно-модульної системи;
 - здійснити відбір ефективних прийомів, вправ, завдань та видів діяльності на основі використання інформаційних технологій на заняттях з іноземної мови;
 - здійснити методичні рекомендації щодо самостійної роботи студентів у контексті їх мовної підготовки в умовах кредитно-модульної системи
 - обґрунтувати дидактичну модель використання інформаційних технологій з метою навчання студентів спеціальності “Іноземна мова” профільних дисциплін.
- [5, с.94-98]

Поділяючи позицію Н. Ф. Бориско [2, с. 3-10], зазначимо, що з урахуванням оновлення змісту мовної освіти кінцеві практичні цілі навчання ІМ у вищому мовному педагогічному закладі полягають у розвитку особистості студента як майбутнього вчителя ІМ.

Вихідним фактором реалізації цих цілей, за даними досліджень Л. Я. Зені [6, с. 29-33], є формування у студентів філологів стійкої позитивної професійно-педагогічної мотивації учіння як передумови успішного вирішення провідних завдань становлення професійно-педагогічної спрямованості особистості студента на практичних заняттях з ІМ.

Визначною рисою творчої самореалізації сучасних викладачів ІМ стає спільна, разом із зарубіжними колегами, участь в організації міжнародних учнівських/студентських пошуково-пізнавальних проектів з ключових питань загальноєвропейської тематики, участь у міжнародних освітніх програмах в ролі доповідача або перекладача, а також і в науково-практичних конференціях у країнах, мови яких є предметом навчання в Україні.

Розглянувши особливості навчання студентів філологічного спрямування, буде доречним звернутись і до викладання іноземної мови студентам, для яких це – додаткова кваліфікація.

Педагогічна практика засвідчує, що реальні знання більшості студентів, які навчаються на немовних спеціальностях у вищих навчальних закладах, не відповідають сучасним вимогам: студенти не лише не готові до спілкування англійською мовою, але часто навіть не володіють необхідним лексичним мінімумом і не знають правил граматики, або не вміють застосовувати їх на практиці.

Таким чином, в умовах обмежених навчальною програмою годин, викладачі мають знайти засоби інтенсифікації процесу навчання іноземної мови – досягти більш високої якості навчання, максимальної продуктивності навчального процесу та, відповідно, підвищити якість навчальної діяльності викладача для виконання головної мети викладання навчальної дисципліни — формування необхідної комунікативної компетентності у сферах професійного та ситуативного спілкування в усній і письмовій формах.

За визначенням Ю. Бабанського [1, с.64], до основних факторів, які сприяють інтенсифікації навчального процесу, належать: підвищення цілеспрямованості навчання, посилення мотивації студентів, підвищення інформативної ємності змісту освіти та впровадження інноваційних технологій. Т. Голуб зазначає [3], що найважливішим методичним фактором інтенсифікації навчання іноземної мови студентів немовних спеціальностей у вищих навчальних закладах можна вважати щільність спілкування студентів на заняттях, насиченість занять різноманітними видами та формами роботи, які потребують від студентів активної участі в актах спілкування.

Однією з можливостей вирішення проблеми інтенсифікації навчального процесу є використання інтерактивних технологій і методів навчання. Застосування інтерактивних технологій і методів навчання іноземних мов у немовних ВНЗ дозволяє розвивати уміння самостійно вчитися, критично

мислити, здатність до самопізнання і самореалізації особистості у різних видах творчої діяльності. [13]

Провідні методисти з англійської мови давно довели, що вивчення мови у ВНЗ не має зводитись тільки до вивчення граматичних правил, читання та перекладу літератури за фахом. Одним із найважливіших завдань викладача англійської мови є також розвиток мовленнєвої діяльності студентів. Досягненню цих цілей значною мірою сприяє застосування ігрових ситуації під час аудиторних занять, адже саме гра надає можливість створити умови максимально наближені до реальних ситуацій, має елемент непередбачуваності, що сприяє розвитку мовленнєвих умінь студентів. .

Навчальна функція гри полягає у закріпленні тільки що набутих студентами знань, сприяє розвитку діалогічного та монологічного мовлення молодих людей. Мотиваційно-збуджувальна функція проявляється у стимулюванні студентів до виконання того чи іншого навчання, активізації резервних можливостей особистості. Орієнтувальна функція спрямована на навчання студентів планувати свою мовленнєву діяльність, вчить слухати інших учасників гри та працювати в команді. Компенсаторна функція полягає у наданні можливості спілкуватися англійською мовою немовного середовища та компенсує відсутність можливості спілкуватися в реальних умовах. [12, с. 102-108]

Система нетрадиційних завдань та прийомів сприяє більш успішному формуванню іншомовних мовленнєвих умінь і навичок. Визначальний характер має ситуативне навчання, в основі якого – розвиток незадіяних творчих ресурсів людського мозку за допомогою включення індивідуума в іншомовне середовище. Воно дозволяє не тільки навчити слухачів читати інформацію носія чужої мови на рівні сприйняття вербального і фразового імпульсів, але й активізувати не включені в процес обробки і засвоєння інформації ресурси людського мозку, усунути обмеження, що перешкоджають вільному перебігу думки та її вираженню. Запам'ятати величезний обсяг матеріалу допомагають рольові ігри та інші спеціальні прийоми.

Окресливши основні положення навчання іноземних мов, не можна оминати увагою і такий важливий фактор навчання як психологічні особливості студентського віку. Це вік, як і будь-який інший період у житті, має своєрідні ознаки та особливості й являє собою важливий етап у розвитку особистості. У цей період відбувається становлення фахівця, формування його світогляду, ідеалів, переконань. Студентські роки для молодої людини слід розглядати не тільки як підготовку до майбутньої професійної діяльності, але й як першу сходинку до зрілості.

Студента як людину певного віку і як особистість можна розглядати у трьох аспектах:

- соціальному, який обумовлений належністю студента до певної соціальної групи і виявляється через виконання функцій майбутнього фахівця;
- психологічному, що являє собою єдність психічних процесів, станів і таких властивостей особистості, як характер, темперамент, спрямованість, здібності;
- біологічному, що включає в себе тип нервової діяльності, будову аналізаторів, безумовні рефлекси, соматичний тип, психомоторику, фізичний стан тощо. [7, с.43-49]

До середини минулого століття в психолого-педагогічній науці вважалося, що людина після досягнення зрілості (від 20 років і далі) перебуває в стані "психічної закам'янілості" й перестає бути здатною до навчання. А тому педагогіка і психологія в колишньому СРСР, як і у світі, розвивалася в основному як дитяча, шкільна. У першій третині ХХ ст. значного поширення набули педологічні вчення. І лише в 60-х роках розгорнулися наукові дослідження психічного розвитку дорослої людини і можливостей її навчання. Нині проблеми розвитку, навчання і виховання зрілої людини на всіх етапах її життєвого шляху досліджуються андрагогікою і педагогічною антропологією, наукові основи якої закладено К.Д. Ушинським, та іншими науками.

Студентський вік (17—23 роки) охоплює і пізньодитячий, юнацький період, і частину дорослого етапу в розвитку і становленні людини.

Студентський вік характеризується найбільш сприятливими умовами для психологічного, біологічного і соціального розвитку. В цей період найвища швидкість пам'яті, реакції, пластичність у формуванні навичок. В особистості на цьому етапі домінують становлення характеру та інтелекту. Активно розвиваються морально-ціннісні й естетичні почуття. Швидко освоюються соціальні ролі дорослого: громадянські, професійні, економічні, сімейні. Формуються і закріплюються схильності, інтереси. Визначаються життєві цілі й прагнення. Досягається високий рівень розвитку фізичних та інтелектуальних сил, активно зростають творчі можливості, збагачується емоційно-чуттєвий зміст, розквітає зовнішня привабливість. Все це часто спричинює ілюзовані уявлення про невичерпність і безмежність такого стану й приводить до нерационального розтрачання фізичних сил. [9, с. 29]

Студентський вік — пора активної самооцінки. Вона може бути об'єктивною, завищеною і заниженою. Характерними для людини із заниженою самооцінкою є занижена самоповага, нестійка власна думка про себе, намагання приховати від оточення своє справжнє "Я", виконати роль, яка, на її думку, буде більш прийнятною й ефектною у конкретному середовищі. Молоді люди такого типу підвищено чутливі й ранимі. Вони більш болісно реагують на критику, насмішки, зневагу, осудження. Для них характерні закритість, самоізоляція, схильність до віртуального спілкування зі світом, самотність.

Особливої уваги, турботи і допомоги потребують студенти-першокурсники. Умови життя і навчання у ВНЗ різко відрізняються від шкільних. Відбувається злам багаторічного, звичного стереотипу. Перехід від прямої опіки шкільних педагогів і батьків до статусу відносної самостійності породжує низку труднощів. Викликані вони передусім значними відмінностями у методах навчання. У школі учня постійно контролює, спонукає і страхує вчитель. У ВНЗ можна відносно тривалий період нічого не вчити, самостійно не працювати і ніхто це не проконтролює. Такі можливості створюють у деяких першокурсників ілюзію, що у ВНЗ можна вчитися, не напружуючись. Ці ілюзії швидко розвіюються під час першої сесії: більш здібні студенти за рахунок вікової

витривалості, доброї пам'яті, підказок і поблажливої позиції викладача долають цей бар'єр, а частина стає академічними боржниками.

Щоб цього не трапилося, надзвичайно важливо у перші ж дні навчання розкрити перед першокурсниками зміст усіх труднощів, складностей, ілюзій, особливостей, з якими вони можуть зіткнутися. Потрібно навчити вчорашнього школяра самостійно навчатися, конспектувати лекції, готуватися до практичних занять, працювати з першоджерелами, з великими масивами інформації, довідниками, словниками, хрестоматіями. Студентам, які проживають у відриві від сім'ї, треба допомогти в налагодженні побуту, виробленні оптимального режиму навчання і відпочинку. Особливу увагу слід приділити харчуванню, санітарно-гігієнічним умовам, допомогти у веденні самостійних фінансових справ тощо.

Спеціальні дослідження і практичний досвід показують, що неуспішність, окремі психологічні зриви на першому курсі не обов'язково є наслідками несумлінності чи слабких базових знань студента. Причиною негативних результатів навчання, девіацій у поведінці можуть бути нездатність контролювати і реально оцінювати себе і свої дії, неготовність до самостійного навчання, невміння жити без постійної опіки, раціонально розподіляти бюджет часу, несформованість почуття обов'язку і відповідальності. Значні можливості для пришвидшення і зменшення болісності адаптації, підвищення якості навчання першокурсника містить модульно-рейтингова система, яка дає змогу систематично контролювати й оцінювати хід навчання, своєчасно коригувати упущення і відхилення, підтримувати рівномірне напруження зусиль протягом семестру, уникати стресів і перенапружень сесійного періоду.

Для швидкої й оптимальної адаптації студента у ВНЗ кураторам, деканам та його заступникам важливо знати умови життя, інтереси, плани на перспективу першокурсника, мотиви вибору спеціальності, рівень самооцінки, здатність свідомого регулювання поведінки, здібності, схильності, життєвий досвід тощо.

Успішність адаптації студента у ВНЗ значною мірою залежить від розуміння й уваги до розв'язання цієї проблеми з боку педагогів. Доцільними є такі заходи:

зустріч ректора з усіма першокурсниками у перші тижні навчання, щоб дати доброзичливі батьківські поради, настанови і застереження; індивідуальна і групова робота куратора; спеціальні заходи служби психологічної допомоги; увага з боку заступника декана з питань виховної роботи. [10, с. 113-116]

Як відзначалося, центральним моментом соціальної ситуації розвитку в юності є необхідність життєвого, особистісного і професійного самовизначення, а досить стабільне й адекватне таке самовизначення складає центральне новоутворення свідомості в цьому віці. Однак ряд дослідників вважають, що професійне самовизначення - це не "одномоментний акт", сконцентрований на відносно обмеженому відрізку ранньої юності. Це процес, що складається з ряду етапів, тривалість яких залежить від зовнішніх умов і індивідуальних особливостей суб'єкта вибору професії.

До таких етапів Л.Д. Столяренко відносить [11, с.94]:

- первинну професійну орієнтацію, що характеризується малодиференційованими уявленнями про світ професій, ситуативним розумінням якостей людини, необхідних для даної професії, нестійкістю професійних переваг. Цей етап характерний для молодшого шкільного і підліткового віку;
- етап вибору професії, що припадає на старший шкільний вік (рання юність), на якому виникають і зміцнюються більш-менш реалістичні й адекватні професійні наміри, людина стає на шлях набуття обраної професії (початок трудової діяльності, самоосвіта, навчання в середньому професійному навчальному закладі);
- професійне навчання як активне освоєння обраної професії й одночасно своєрідна перевірка правильності зробленого професійного вибору;
- професійну адаптацію, що характеризується формуванням індивідуального стилю діяльності і включенням у систему виробничих і соціальних відносин;
- самореалізацію в праці, пов'язану з виконанням (чи невиконанням) тих очікувань, що були спрямовані на виробничу працю.

Е.А. Клімов [8, с.18] виділив основні фази розвитку професіонала.

1. Оптант – період, коли людина стурбована питанням вибору професії або її змушеної зміни і робить цей вибір.
2. Адепт – професіонал, який стартує, людина, що стала на шлях освоєння професії, до яких належать, зокрема, студенти ВНЗів.
3. Адаптант – молодий фахівець, що пристосовується до умов роботи, до норм колективу, у який він потрапив, вивчає особливості роботи, звикає вирішувати творчі завдання.
4. Інтернал – досвідчений працівник, що любить свою справу, здатний самостійно виконувати основні професійні функції.

Висновки

Важливість володіння ІМ як засобом іншомовної професійної комунікації у полікультурному та багатомовному професійному освітньому просторі зумовлена насамперед тим, що мовній особистості учителя/викладача ІМ як комуніканта властива потенційна здатність до реалізації обміну професійною інформацією відповідною ІМ в усній і письмовій формах, до пошуку, накопичення й розширення обсягу професійно значущих знань у процесі природного спілкування з носіями мови. У тому числі, шляхом застосування електронної пошти та Інтернет ресурсів. Прослідковується різниця між навчанням студентів, для яких іноземна мова є профільним предметом, і для яких це лише додаткова дисципліна. В наш час знання іноземної мови є необхідною умовою працевлаштування майже у всіх сферах зайнятості. Тому необхідно прагнути довести рівень володіння іноземною мовою на один рівень як у студентів-мовників, так і у студентів інших спеціальностей.

Отже, до оптимізації навчального процесу можна підходити з різних позицій: вдосконалення методів навчання, розробки нових принципів побудови навчальних програм і підручників, вдосконалення роботи деканатів, створення психологічної служби у ВНЗ, індивідуалізації процесу навчання та виховання за умови більш повного врахування індивідуальних особливостей студентів тощо.

У всіх цих підходах центральна ланка – особистість студента. Знання психологічних особливостей особистості студента, здібностей, загального інтелектуального розвитку, інтересів, мотивів, рис характеру, темпераменту, працездатності, самосвідомості тощо дозволяє вишукувати реальні можливості їх врахування в умовах сучасного масового навчання у вищих навчальних закладах.

Література

1. Бабанский Ю. Интенсификация процесса обучения / Ю.Бабанский. – М: Знание, 1987. – 78 с.
2. Бориско Н.Ф. Формирование профессионально ориентированной коммуникативной компетенции на практических занятиях по иностранному языку / Н.Ф. Бориско// Иноземні мови. – 2010. – №2. – С. 3-10.
3. Голуб Т.П. Інтенсифікація навчання англійської мови студентів немовних спеціальностей. [Електронний ресурс] Режим доступу: <http://interconf.fl.kpi.ua/node/1254>
4. Довженко І. В., Викладання англійської мови як іноземної. Автореферат. Кандидат педагогічних наук, доцент кафедри сучасних європейських мов, КНТЕУ
5. Загальноєвропейські Рекомендації з мовної освіти: вивчення, викладання, оцінювання / Наук. ред. укр. вид. С.Ю.Ніколаєва. – К.: Ленвіт, 2003.– 273 с.
6. Зєня Л.Я. Урахування особистісних характеристик студентів у процесі їх профільної підготовки у мовному вищому навчальному закладі/ Л.Я. Зєня// Иноземні мови. – 2004. – №4. – С. 29_33.
7. Зимняя И.А. Педагогическая психология. – Ростов н/Д, 1997.
8. Климов Е.А. Некоторые психологические принципы подготовки молодежи к труду и выбору профессии // Вопросы психологии, 1985. – № 4.
9. Климов Е.А. Развивающийся человек в мире профессий – Обнинск, 1993.
10. Кузьмінський А.І. Педагогіка вищої школи Навчальний посібник / К.: Знання, 2005.- 486 с. с/113-116

11. Столяренко Л.Д. Основы психологии. – Ростов н/Д., 1997.

12. Удовенко І. В. Використання ігрових ситуацій під час вивчення англійської мови на немовних факультетах ВНЗ / І. В. Удовенко, А. В. Котова // Викладання мов у вищих навчальних закладах освіти на сучасному етапі. Міжпредметні зв'язки. Наукові дослідження. Досвід. Пошуки. - 2013. - Вип. 23. - С. 102-108. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vmvpn_2013_23_15

13. Шендерук О. Б. Пермінова В. А. Використання методу кейс-стаді під час викладання іноземних мов. [Електронний ресурс] Режим доступу: http://www.rusnauka.com/23_SND_2008/Philologia/26584.doc.htm